

Отримано: 12.11.2014 р.

Прорецензовано: 24.11.2014 р.

Прийнято до друку: 04.12.2014 р.

Мейта В. І. Формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності / В. І. Мейта // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 15–19.

УДК: 65.014 : 330.33

JEL-класифікація: G-34

Мейта Вікторія Ігорівна,

аспірант кафедри фінансів та зовнішньоекономічної діяльності
Національний Технічний Університет «Харківський Політехнічний Інститут»

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто теоретичні питання формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності. Визначено особливості управління економічною безпекою підприємницької діяльності. Обґрунтовано використання системного підходу в якості методологічної основи формування механізму. Запропоновано алгоритм формування механізму. Виділено його основні принципи та структурні елементи. Представлено графічну інтерпретацію організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, управління економічною безпекою, організаційно-економічний механізм, принципи управління, системний підхід, підприємницька діяльність.

Мейта Виктория Игоревна,

аспирант кафедры финансов и внешнеэкономической деятельности
Национальный Технический Университет «Харьковский Политехнический Институт»

ФОРМИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрены теоретические вопросы формирования организационно-экономического механизма управления экономической безопасностью предпринимательской деятельности. Определены особенности управления экономической безопасностью предпринимательской деятельности. Обосновано использование системного подхода в качестве методологической основы формирования механизма. Предложен алгоритм формирования механизма. Выделены его основные принципы и структурные элементы. Представлена графическая интерпретация организационно-экономического механизма управления экономической безопасностью предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, управление экономической безопасностью, организационно-экономический механизм, принципы управления, системный подход, предпринимательская деятельность.

Mehta Viktoria Igorevna,

PhD student of finance department
National Technical University «Kharkov Polytechnic Institute»

FORMING OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF BUSINESS ACTIVITY

The article describes theoretical issues of formation of the organizational and economic mechanism of economic security of business activities. Features of economic security management of business activity are defined. Use of system approach as a methodological basis of formation of the mechanism is proved. The algorithm of formation of the mechanism is offered. The basic principles and structural elements of the mechanism are allocated. Use of system approach at creation of the mechanism is proved. Graphic interpretation of the organizational and economic mechanism of economic security management of business activity is presented.

Key words: economic security, economic security management, organizational and economic mechanism, principles of management, system approach, business activities.

Постановка проблеми. Стійкий розвиток та зростання економічного потенціалу вітчизняних підприємств в умовах ринкових відносин значною мірою залежить від наявності надійної та ефективної системи економічної безпеки. Проблема побудови організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності є надзвичайно актуальною за сучасних умов господарювання, які характеризуються високим ступенем нестабільності зовнішнього середовища та появою нових викликів для діяльності підприємства. З посиленням глобалізації та міжнародної інтеграції

індикатором здатності підприємства адаптуватися до нових умов конкурентної боротьби та мінливих зовнішніх чинників виступатиме рівень економічної безпеки як показник ефективного використання підприємницького та виробничого потенціалу. Проте наявність ряду невирішених проблем, серед яких брак управлінського досвіду та фінансово-інформаційної підтримки, зношеність основних засобів, низький рівень кваліфікації кадрів, відсутність державної підтримки тощо, не дозволяють більшості підприємств самостійно забезпечувати належний рівень економічної безпеки. Створення необхідних умов для реалізації процесу формування та управління економічною безпекою обумовлює необхідність розробки наукових основ. Тому системного дослідження потребують теоретичні та прикладні засади формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності як фундаментальної основи їх розвитку у динамічному ринковому середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням забезпечення та управління економічною безпекою підприємницької діяльності присвячено велику кількість наукових робіт як вітчизняних, так і закордонних вчених, серед яких можна виділити С.М. Ілляшенко, М. Мескон, В.І. Кириленко,

Г.В. Козаченко, Е.В. Камишнікова та інші. Теоретичні основи розробки механізмів управління економічною безпекою можна знайти у наукових трудах О.В. Ареф'євої, А.В. Кириєнко, О.І. Маслак, Р.А. Руденського, Л.І. Донець, Л.Г. Шемаєвої та ін [1-11].

Незважаючи на велику кількість наукових досліджень щодо управління економічною безпекою, потребує подальших досліджень проблема формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є розробка теоретично-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Управління економічною безпекою підприємницької діяльності слід розглядати як складову частину загальної системи управління підприємством. Воно має на меті визначати та протидіяти реальним та потенційним загрозам безпечного розвитку підприємства та запобігати кризовим ситуаціям, які можуть виникнути в ході господарської діяльності [9-12].

Специфічні риси вітчизняної підприємницької діяльності в сучасній економічній системі та її надзвичайна чутливість до загального стану економіки держави робить її достатньо ризикованою порівняно з іншими сферами діяльності. Ця підвищена ризикованість може загрожувати стану економічної безпеки підприємства.

Специфічного характеру процесу управління економічною безпекою підприємницької діяльності надає наявність ознак, що характеризують цей процес: прийняття управлінських рішень може мати велику кількість сценаріїв розвитку; існує невизначеність, що пов'язана з подальшим впливом прийнятого рішення на проблемну ситуацію; суперечливість нормативно-законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність; динамічна зміна навколишнього середовища.

В сучасних наукових працях, що присвячені теорії управління економічною безпекою, використовують різні підходи: функціональний, ситуаційний, системний. Проте, враховуючи особливості управління економічною безпекою підприємницької діяльності, доцільним буде використовувати саме системний підхід, оскільки він дозволяє не тільки по-новому підійти до вирішення актуальних проблем, але й проаналізувати конкретні ситуації в комплексі логічних чинників [1, 4, 8, 12].

Суть системного підходу при вирішенні проблем безпечного існування підприємств, полягає в тому, що діяльність колективу, функціонування підприємства, та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів – розглядаються як динамічна система в сукупності її найважливіших зв'язків, яка сприяє знаходженню шляхів оптимізації цієї системи. О. Головченко розглядає системний підхід як напрям методології наукового пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить розгляд об'єктів як систем. Він орієнтує дослідників на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних типів зв'язків у ньому і зведення їх в єдину теоретичну картину [13]. Таким чином, системний підхід слід розглядати як методологічну основу формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності.

Ефективне використання системного підходу при формуванні механізму залежить від: правильно визначених цілей дослідження в рамках конкретно поставлених завдань, наявності достовірної інформації для опису ситуації, вибору підходів і методів системного аналізу [1, 8].

Оскільки організаційно-економічний механізм представляє собою сукупність спрямованих дій для досягнення поставлених цілей за допомогою створення сприятливих умов для ефективного використання ресурсів, необхідно обґрунтувати принципи, форми, методи та інструменти управління економічною безпекою підприємницької діяльності.

Сформований організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємницької діяльності повинен ґрунтуватися на наступних принципах: інтегрованість із загальною системою менеджменту; орієнтація на поставлені цілі діяльності підприємства; адаптивність механізму до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища; комплексність (сформований механізм повинен передбачати створення єдиної системи управління); законність; принцип безперервного управління (постійна конкретизація та корегування прийнятої політики управління економічною безпекою); принцип взаємодії (управління економічною безпекою потребує взаємодії всіх гілок влади та керівництва підприємства); принцип економічної доцільності; принцип контролю (для оцінки та можливого вдосконалення управління економічною безпекою, на підприємстві повинен бути постійний контроль за виконанням прийнятих рішень з боку керівництва) [14].

Чітке дотримання цих принципів сприятиме підвищенню ефективності використання сформованого механізму.

Для чіткого розуміння послідовності етапів формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності було побудовано алгоритм, який представлено в таблиці 1.

Структуру організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності представлено на рисунку 1.

Основним елементом формування механізму управління, в тому числі й організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності, є конкретний об'єкт управління (сукупність факторів і їх зв'язок) та цілі трансформації цього об'єкту до бажаного стану.

В рамках сформованого механізму об'єктом управління є стан економічної безпеки підприємницької діяльності. Головною метою механізму є забезпечення максимально високого рівня економічної безпеки підприємницької діяльності.

Таблиця 1
Алгоритм формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності

№ етапу	Зміст етапу	Задачі етапу
1.	Інформаційна підготовка	Визначення об'єкту та суб'єкту управління. Конкретизація предметної галузі управління економічною безпекою підприємницької діяльності. Визначення особливостей об'єкту управління. Збір наявної інформації. Постановка цілей і задач. Принципи механізму.
2.	Визначення пріоритетів	Виявлення існуючих та потенційних загроз економічній безпеці підприємницької діяльності, їх походження. Аналіз стану підприємницької діяльності вітчизняних підприємств. Визначення об'єктів захисту.
3.	Вибір основних структурних елементів механізму	Вибір методів, інструментів, форм управління. Вибір методів зворотного зв'язку з суб'єктами управління. Визначення центрів відповідальності та необхідних ресурсів. Вибір стратегічних напрямків управління в залежності від рівня економічної безпеки. Контроль та корегування отриманих результатів.
4.	Формалізація механізму	Обґрунтування елементів механізму, взаємозв'язків між ними. Уточнення інструментарію у відповідності з цілями та задачами. Представлення графічної моделі механізму.

Наступним кроком є постановка завдань, які сприятимуть досягненню поставлених цілей управління. Для цього можна скористатися методом дерева цілей, який допоможе графічно відобразити підпорядкованість та взаємозв'язок всіх елементів.

У відповідності до природи факторів управління треба також обрати методи впливу на їх стан, а також сукупність потрібних ресурсів, за допомогою яких можна організувати управляючий вплив на стан відповідних факторів управління. Ефективний регулюючий вплив передбачає використання різноманітних адміністративно-правових та організаційно-економічних методів. Основними ресурсами в рамках даного механізму є кадри, фінанси, виробничі потужності, інформація.

Слід підкреслити, що особливості економічної безпеки підприємницької діяльності як об'єкту управління визначають специфічну структуру організаційно-економічного механізму управління відносно інших можливих механізмів управління.

В якості основних форм організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності пропонується розглядати стратегічне бачення (стратегія), розробку оперативного плану дій (програма), розробку сценаріїв (прогнозування), а також перелік мотиваційних стимулів (стимулювання).

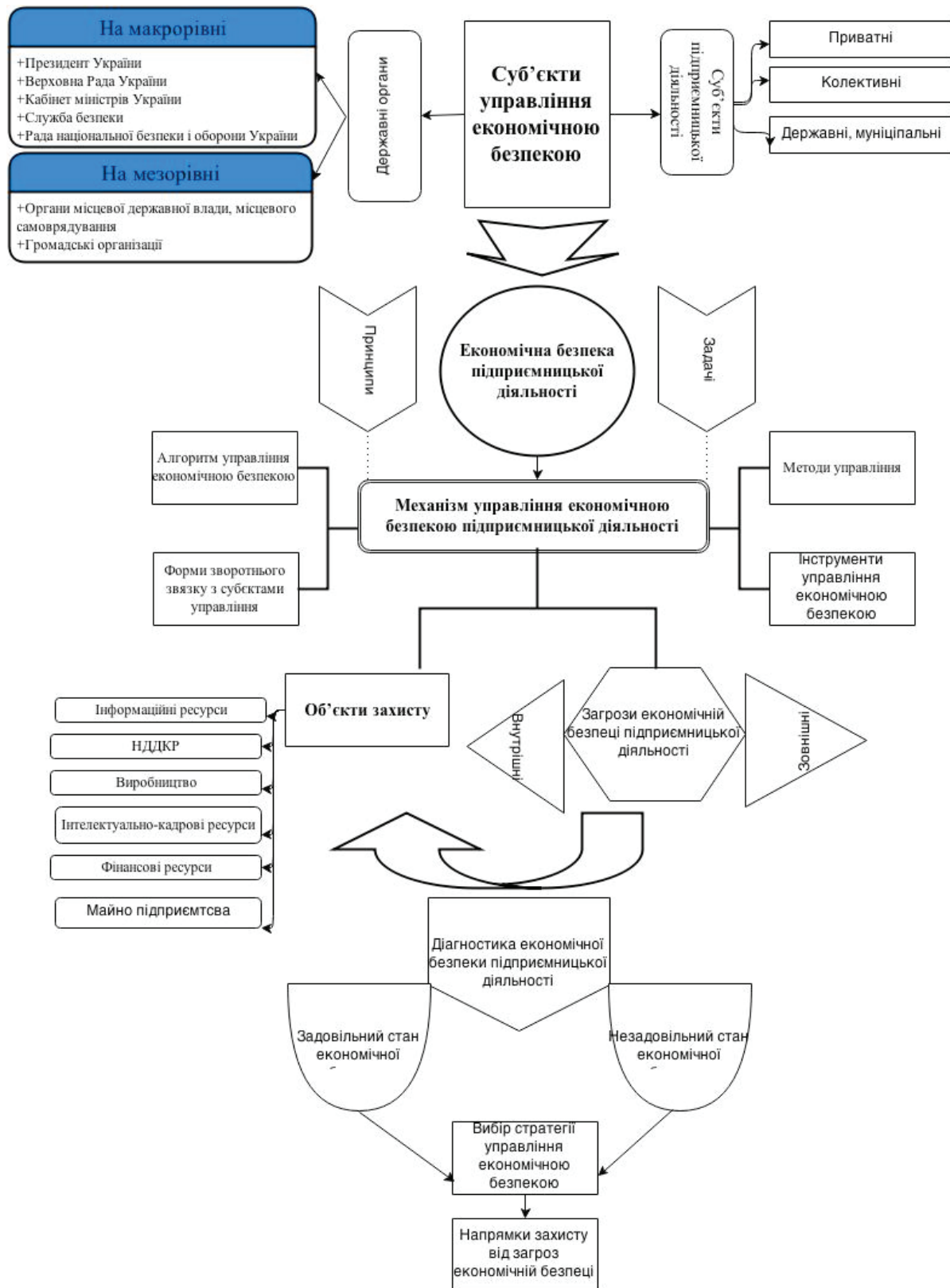

Рис. 1. Структура організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності

Усі функції, взаємозв'язки та відношення зазначених елементів повинні бути взаємоузгодженими в рамках організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності виходячи з головної мети механізму – забезпечення економічної безпеки в рамках загальної

системи – підприємницька діяльність. Тому до складу вищезазначеного механізму можна додати окремі підсистеми впливу на конкретні складові системи. При цьому сформований механізм повинен мати можливість реагувати на зміни умов навколишньої середовища, тобто повинен бути адаптивним.

Отже, здатність підприємства швидко реагувати на різні зміни навколишнього оточення є можливою завдяки формуванню організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності, який надає конкурентних переваг для досягнення поставлених цілей діяльності.

Висновки. Система управління економічною безпекою підприємства повинна динамічно адаптуватися до змін ринкового середовища, оперативно реагуючи на нові вимоги і загрози. Успішне впровадження організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємницької діяльності – критично важливий фактор, оскільки вітчизняним підприємствам доводиться вести бізнес в умовах глобалізації, значного ускладнення нормативних вимог і посилення загроз безпеці.

Запропонований в роботі організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємницької діяльності сприятиме сталому розвитку вітчизняних підприємств та формуванню міцного економічного потенціалу.

Отримані результати поглиблюють та розвивають концептуальні основи економічної безпеки підприємства та можуть бути базою для подальших досліджень в цьому напрямку, зокрема розробки методології та інструментарію для оцінки рівня економічної безпеки.

Література:

1. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к ее оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2003. – № 3. – С. 12–19.
2. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Ходоури; пер. с англ. М. : Дело, 1992. – 702 с.
3. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
4. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
5. Камишнікова Е.В. Методика оцінки рівня економічної безпеки металургійного підприємства / Е. В. Камишнікова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №11(101). – С. 77–82.
6. Ареф'єва О. В. Оцінка рівня економічної стійкості підприємств сфери послуг / О. В. Ареф'єва, Д. М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 106–111.
7. Кирієнко А.В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка підприємства й організація виробництва» / А.В. Кирієнко. – Київ, 2000. – 19 с.
8. Маслак О.І. Підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств / О.І. Маслак, Н.С. Гришко // Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. – Кременчук, 2011. – Вип. 6 (71). – С. 183–187.
9. Руденський Р.А. Моделювання процесів антисипативного управління економічною безпекою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / Р.А. Руденський. – Донецьк, 2002. – 15 с.
10. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства: навч. посіб./ Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
11. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Л.Г. Шемаєва. – Київ, 2010. – 42 с.
12. Колобчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4(94). – С. 41–45.
13. Головченко О.М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О.М. Головченко. – Одеса: 2008. – 399 с.
14. Балацкий О.Ф. Принципы и сущность управления региональным социально- экономическим развитием / О.Ф. Балацкий // Социально-экономический потенциал региона : монография / под общ. ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы : Университетская книга, 2010. – С. 83–94.